

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม :
ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์จันนิกายและอนัมนิกายใน
ภาคกลางของประเทศไทย

ชื่อผู้เขียน

นางสาวอรรีธรรม ทิระคอม

แผนกวิชา/คณะ

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิ์พงษ์

ปีการศึกษา

2526

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม :
ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์จันนิกายและอนัมนิกายในภาคกลางของประเทศไทย" นี้
มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) ศึกษาพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหานิกาย
ในการพัฒนาสังคม และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทาง
จิตวิทยา กับพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ได้แนว
คิดมาจากทฤษฎีบทบาทซึ่งกล่าวว่า มนุษย์จะแสดงบทบาทตามตำแหน่งสถานการณ์ที่ตน
ครองอยู่โดยผ่านกระบวนการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ คือมีการตีความหมายความ
คาดหวังบทบาทจากคนในสังคม แล้วสร้างความคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับการคาด
หวังดังกล่าว ต่อจากนั้นก็จะแสดงพฤติกรรมบทบาทออกมาตาม ความคิดเห็นหรือทัศนคติ
นั้น ๆ ซึ่งจากทฤษฎีนี้พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่น่าจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบทบาทของ
พระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคมก็คือ ตำแหน่งสถานการณ์ และปัจจัยทางจิตวิทยา
ที่น่าจะเกี่ยวข้องก็คือ ความยึดมั่นต่อความเป็นพระสงฆ์มหานิกาย ความคาดหวังบทบาท
ของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาว
ไทย ส่วนพฤติกรรมบทบาทในการพัฒนาสังคมที่คาดว่าพระสงฆ์มหานิกายน่าจะมีก็คือ
บทบาทด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคม และ
การพัฒนาอาชีพ การที่คาดว่าพระสงฆ์มหานิกายน่าจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้ง 4
ด้านนี้เพราะ อุดมคติของพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญคือ การบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์

ซึ่งมุ่งช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์สอดคล้องกับหลักการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก
พระสงฆ์มหานิกายซึ่งนับถือพุทธศาสนาเถรวาทน่าจะมีความบทบาทในการพัฒนาสังคม

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานไว้ 11 ข้อ ซึ่งสรุปได้ว่า
การที่พระสงฆ์มหานิกายจะมีกิจกรรมในการพัฒนาสังคมมากหรือน้อยนั้นขึ้นกับความ
คาดหวังบทบาทในการพัฒนาสังคมและความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยของ
พระสงฆ์มหานิกาย ซึ่งความคาดหวังบทบาทน่าจะมีความสัมพันธ์กับวุฒิการศึกษา อายุ
สมณศักดิ์ และความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหานิกาย ส่วนความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยน่าจะมีความสัมพันธ์กับเชื้อชาติ สมณศักดิ์
ประเทศที่เกิดและความคาดหวังบทบาทในการพัฒนาสังคม การพิสูจน์สมมุติฐาน
ดังกล่าวใช้วิธีทดสอบค่าไคสแควร์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และพิจารณาความสัมพันธ์
ดังกล่าวว่ามีมากน้อยเพียงใดจากค่า χ^2 ของ แกรมเมอร์

การเก็บข้อมูลเรื่องนี้ใช้หลายวิธีประกอบกัน คือ การศึกษาจาก
จากเอกสารการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ
และการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม การเก็บข้อมูลภาคสนามกระทำตั้งแต่วันที่ 16
ถึง 26 กุมภาพันธ์ 2527 โดยสุ่มตัวอย่างพระสงฆ์มหานิกายตามวัดจันทนิภา 6 วัด
และวัดอนัมมิโก 4 วัด ในกรุงเทพมหานคร กับวัดจันทนิภาและวัดอนัมมิโกแห่งละ
1 วัด ในจังหวัดกาญจนบุรี ได้พระสงฆ์ 90 รูป เป็นตัวอย่างประชากร

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มหานิกายร้อยละ 47.78 สังกัดคณะสงฆ์
นิภา ร้อยละ 52.22 สังกัดคณะสงฆ์อนัมมิโก ร้อยละ 70 ไม่มีเชื้อสายไทยผสม
ร้อยละ 82.22 เกิดในประเทศไทย ที่เกิดต่างประเทศส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศ
ไทยนาน 27-43 ปี พระสงฆ์มหานิกายเหล่านี้ ร้อยละ 14.44 มีสมณศักดิ์ อายุโดย
มากอยู่ในช่วง 20-39 ปี ระยะเวลาบวชน้อยกว่า 18 ปี เป็นส่วนใหญ่ ในด้านการ
ศึกษาพบว่า ร้อยละ 77.78 มีการศึกษาผ่านมหาวิทยาลัย คือ ตั้งแต่ไม่มีการศึกษาจน
ถึงประถมศึกษาปีที่ 7 ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาทางสงฆ์มีน้อยคือมีเพียงร้อยละ 6.67 เท่านั้น
สำหรับอาชีพเดิมนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด รองลงมาคือเกษตรกร
โดยมากมีรายได้ 1,867-3,433 บาทฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับพอมีพอกิน
เป็นส่วนใหญ่

พระสงฆ์มหานายส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 64.44 ไม่แน่ใจว่าตนควรรับบทบาทในการพัฒนาสังคมหรือไม่ สำหรับความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคมพบว่า พระสงฆ์มหานายส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าได้รับการยอมรับจากชาวไทยหรือไม่ ร้อยละ 87.78 รู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากชาวจีน ส่วนความรู้สึกต่อชาวญวนนั้น พระสงฆ์มหานายร้อยละ 45.56 รู้สึกไม่ได้รับการยอมรับจากชาวญวน ร้อยละ 38.67 รู้สึกไม่แน่ใจ และร้อยละ 17.78 รู้สึกได้รับการยอมรับ ในด้านความยึดมั่นต่อความเป็นพระสงฆ์มหานายพบว่า ส่วนใหญ่ยึดมั่นมาก แต่พระเหล่านี้โดยมากไม่แน่ใจจะบวชตลอดชีวิตหรือไม่และไม่แน่ใจในอุดมคติการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์

ในด้านกิจกรรมการพัฒนาสังคมนั้นพบว่า พระสงฆ์มหานายมีกิจกรรมน้อยทั้งในด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคม และการพัฒนาอาชีพ อย่างไรก็ตามก็พบว่าพระสงฆ์ที่มีกิจกรรมด้านการพัฒนาด้านจริยธรรมมีจำนวนมากที่สุด ที่มีกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมมีน้อยที่สุด แต่ถ้าพิจารณาความถี่ของการประกอบกิจกรรมพบว่า พระสงฆ์มหานายมีกิจกรรมด้านการพัฒนาการศึกษาที่สูงสุด และด้านการพัฒนาสวัสดิการสังคมมีน้อยที่สุด ที่เด่นชัดคือ นิยมประกอบพิธีสงฆ์เด็ก

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ พบว่า กิจกรรมในการพัฒนาสังคมมีความสัมพันธ์กับความคาดหมายบทบาทและความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทย ความคาดหมายบทบาทมีความสัมพันธ์กับอายุและความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหานาย ความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศที่เกิดและความคาดหมายบทบาท

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายทั้งในด้านการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ด้านระเบียบของวัดมหานาย ด้านพระสงฆ์มหานาย ด้านการหาที่ตั้งวัด ด้านการสุ่มตัวอย่างประชากร และด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ พร้อมทั้งเสนอว่าผู้วิจัยเกี่ยวกับพระสงฆ์มหานายที่น่าจะทำการวิจัยต่อไปอีกด้วย